

Anna Miazga

Popiersie Staszica z Orderem Orła Białego

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 26, 364-367

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA MIAZGA

POPIERSIE STASZICA Z ORDEREM ORŁA BIAŁEGO

Il. 1, Popiersie Stanisława Staszica.

Popiersie Stanisława Staszica z Orderem Orła Białego
Huta w Białogonie, ok. 1900
Odlew żeliwny, brązowiony, wykonany
wg modelu P. Malińskiego lub W. Kimensa
Wys. 60 cm; szer. podstawy: 43 cm
MNKi/H/269

Postument żeliwny
Reliefowy napis: *ST. STASZIC* i wizerunek kowala trzymającego w lewej dłoni
zapaloną pochodnię, w prawej młot wsparty na kowadle
Na podstawie postumentu widoczny wieniec laurowy
Huta w Białogonie, ok. 1900, żeliwo, odlew
Wys.: 125 cm; szer. podstawy 48,5 cm
MNKi/H/862

Z popiersiem Stanisława Staszica, znajdującym się w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach, związana jest interesująca historia. W latach zaborów Staszic był stawiany za wzór cnót obywatelskich. Na Kielecczyźnie szczególnie doceniano Jego działalność gospodarczą. Dlatego przed I wojną światową z inicjatywy Władysława Garbińskiego, prezydenta Kielc, powstał pomysł wykonania pomnika Staszica w Kielcach, poprzedzony zebraniem pieniędzy na ten cel. Prezydent zobowiązał się do wyznaczenia odpowiedniego miejsca w ogrodzie spacerowym, natomiast dyrektor kieleckiego teatru zorganizował przedstawienie, z którego dochód przeznaczył na tę fundację. Dzięki takim przedsięwzięciom w 80. rocznicę śmierci Staszica, 2 września 1906 roku w kieleckim parku odsłonięto obelisk z białego kamienia szydłowieckiego. Na postumencie umieszczono żeliwne popiersie Staszica (dziś własność Muzeum). „Gazeta Kielecka” w trzy dni po uroczystościach odsłonięcia pomnika informowała (...) *Biust Staszica, który stanął na szczycie pomnika, związany jest bezpośrednio z pamięcią wielkiego męża, model bowiem wykonano w Białogonie bezpośrednio po jego śmierci. Leżał on w kąciaku przez lat 80. Dopiero dziś wydobyto go z zapomnienia. Jeden odlew tego modelu ofiarowano do Oblęgorka Henrykowi Sienkiewiczowi... Drugi odlew stanął na obelisku w parku kieleckim jako symbol. Bo okazało się, że popiersie jest za małe do wielkości obelisku i już po odsłonięciu wykonane zostanie popiersie Staszica w bronzie.*

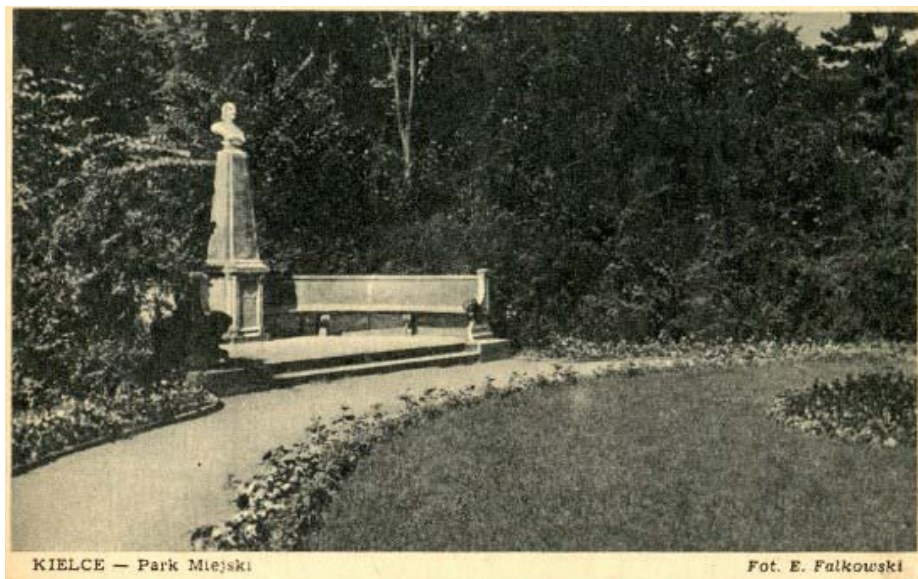
Można przypuszczać, że organizatorzy nie zdążyli z zebraniem odpowiednich funduszy. Dziennikarz „Gazety Kieleckiej” tak opisywał ustawione popiersie (...) *Biust żelazny, cyzelowany. Odznacza się wielkimi zaletami artystycznymi. Twarz Staszica podobna z wyrazistych rysów do twarzy senatora rzymskiego, uwypukla się doskonale. Na piersiach wielka wstęga i gwiazda orderu Orła Białego.*

Uroczystości odsłonięcia pomnika Staszica miały podniosły charakter. Potwierdziły odradzanie się inicjatyw niepodległościowych na ziemiach polskich i czynnego ruchu kieleckich regionalistów. Cykl kieleckich uroczystości obejmował: m.in. nabożeństwo w katedrze i pochód do „ogrodu miejskiego”, w którym wzięły udział reprezentacje kieleckich szkół męskich i żeńskich, cechów rzemieślniczych, kupców, lekarzy, prawników, duchowieństwa.

Pierwotne popiersie Staszica w 1908 roku trafiło do zbiorów muzeum Kieleckiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Wpisano je do księgi inwentarzowej pod numerem drugim wraz z innymi eksponatami. Wpis do inwentarza z 13 października 1908 roku głosi (...) *Staszycy popiersie żelazne odnalezione w Białogonie, bronzowane w Kielcach w 1906 r. i przeznaczone na pomnik do ogrodu miejskiego.* Popiersie było darem wspomnianego już Władysława Garbińskiego – jednego z założycieli placówki muzealnej Kieleckiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, które właśnie w 1908 roku rozpoczęło swoją działalność.

Obecnie popiersie ustawione na żeliwnym postumencie, możemy oglądać w skrzydle północnym pałacu – w *Galerii malarstwa polskiego i europejskiej sztuki zdobniczej*. Tu w latach 1816-1827 mieściła się Najwyższa Szkoła Górnicza w Kielcach zwana potocznie Kielecką Akademią Górniczą; pierwsza w Polsce uczelnia, a szósta w świecie szkoła techniczna powstała z inicjatywy Staszica. Uczelnię otwarto 4 czerwca 1816 roku.

Odlew wykonany z tego samego modelu, co popiersie, znajduje się w parku otaczającym Pałacik Henryka Sienkiewicza. Popiersie w Oblęgorku ustawione jest na kamiennym cokole, na którym umieszczono napis (...) *Popiersie wielkiego miłośnika ziemi ojczystej – wielkiemu krzewicielowi ducha narodowego.*

Il. 2. Pocztówka. Pomnik Staszica w kieleckim parku. Zbiory Muzeum Narodowego w Kielcach.

Natomiast w parku miejskim w Kielcach w 1908 roku na obelisku pojawiła się nowa rzeźba wykonana nie w brązie, jak planowano, ale w marmurze karraryjskim. Od 1922 roku park kielecki nosi imię Stanisława Staszica.

– Ogród spacerowy, czyli park miejski w Kielcach wywodzi się z ogrodu kuchennego folwarku biskupów krakowskich, zajęty przez Główną Dyрекcję Górniczą w 1818 roku, oddany do użytku publicznego w 1830 roku.

– W 1936 roku Muzeum PTK przemianowano na Muzeum Świętokrzyskiego i pod tą nazwą zostało reaktywowane po II wojnie światowej. W 1975 uzyskało rangę Muzeum Narodowego.

– W grudniu 1826 roku zapadła decyzja przeniesienia Akademii do Warszawy, czego dokonano latem 1827 roku po zakończeniu roku szkolnego 1826/1827. W rzeczywistości nie wznowiła już działalności.

Stanisław Wawrzyniec Staszic – działacz polityczny i oświatowy, geolog i geograf, pisarz i tłumacz, ksiądz. Jeden z najwybitniejszych przedstawicieli polskiego oświecenia. Urodził się w rodzinie mieszczańskiej w Pile przed 6 listopada 1755, tam też uzyskał niższe święcenia kapłańskie w 1774 roku, w 1778 skończył szkołę w Poznaniu. W latach 1779-1781 studiował we Francji i w Niemczech – m.in. fizykę, historię naturalną. W 1797 roku rozpoczął trwające kilka lat, wędrówki badawcze po dawnych ziemiach polskich z zamiarem poznania ich zasobów naturalnych. Swoje badania geologiczne opublikował, dlatego też nazwany został „ojcem polskiej geologii”. Od 1808 roku był prezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk, w latach 1807-1812 członkiem Izby Edukacyjnej, w 1812 założył Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie, od 1815 był członkiem Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Rady Stanu Królestwa Polskiego. W 1816 roku współorganizował szkołę Akademiczno-Górnica, oraz Uniwersytetu w Warszawie. W 1818 odznaczony Orderem Orła Białego. W latach 1816-1824

pełnił funkcję dyrektora generalnego Wydziału Przemysłu i Kunsztów Królestwa Polskiego. Z inicjatywy Staszica powstało wiele obiektów przemysłowych. Zmarł 20 stycznia 1826 roku w Warszawie. Zgodnie z ostatnią wolą zmarłego jego majątek przeznaczono na cele społeczne.

Anna Miazga

LITERATURA:

Adamczyk J.L., Szczepański J., *Park miejski w Kielcach*, Kielce 1983.

Główka J., *Dzieje pomnika Stanisława Staszica w Kielcach*, w: „Zeszyty Staszicowskie”, z. 3, 2002, Piła, s. 237-251.

Langner T., *Pomnik St. Staszica w parku kieleckim*, Informator TPGHiPS, 1976, s. 50-56.

Szacka B., *Stanisław Staszic*, Warszawa 1966.

Uroczystość odsłonięcia pomnika wzniesionego Stanisławowi Staszicowi w Ogrodzie Miejskim w Kielcach, w: „Gazeta Kielecka” z 5.09.1906, nr 70, Rok XXXVI.

Włoszek T. Sz., *Uroczystość odsłonięcia pomnika St. Staszica w Kielcach*, w: „Ziemia”, 1926, nr 17, s. 257-258.